

הדף היומי

מדרשית הדף היומי

הבית הרוחני שלך

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

סמכת ברכות - דף כג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מצוות תשובה

ביארו בגמ', "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים וקרוב לשמוע מתת כסילים זבח כי אינם יודעים לעשות רע" היזהר מלחטוא, כדי שלא תצטרך לבוא לבית המקדש להביא קרבן. הוסיף רבא ואם חטאת הבא קרבן כחכמים שיודעים ועושים תשובה, ולא ככסילים שאינם מבינים, ואינם עושים תשובה. כתב הטור (או"ח סי' תקפ"א) תניא בפרקי ר"א (פרק מו) ב"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לחות אחרונות והעבירו שופר במתנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ז והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מז) עלה אלהים בתרועה וגו' לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין ב"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר (עמוס א) אם יתקע שופר בעיר וגו' וכדי לערבה השטן וכן נוהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה. ע"כ. **מבואר שיש אזהרה לישראל בחודש זה לעשות תשובה.**

כתב החיי אדם (ככל קלה) ונחשת הקב"ה את עמו ישראל הרבה להיטיב מאד וצוונו לשוב לפניו בכל עת שנחשת ואף שהתשובה טובה בכל עת מכל מקום חודש אלול הוא מבחר ומוכן יותר משקבל תשובתו משאר ימות השנה וכו' ועיקר התקיעות הוא לעורר לב העם ולהחריד ליבותם שיעוררו לבותם לתשובה וכו' וחיוב כל אדם על כל פנים להכין את עצמו ליום שיכנס למשפט לפני ה' בר"ה שלשים יום קודם בתשובה ותפילה ויתן כל לבו רק בעבודת ה'. בערך השלחן (או"ח סי' תר"ב) מצות עשה לשוב כל איש מחטאיו וכל משנה תורה וכן כל הנביאים הזהירו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכו'.

מה המקור למצוות תשובה

המקור למצוות תשובה. כתב הרמב"ם (בפתיחה להל' תשובה) מצות עשה אחת והיא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ודקדק בלשון קודשו של אדונינו הרמב"ם שדרך בלשונו מצות תשובה יחד עם הוידוי בתורת מצוה אחת ועמדו ע"כ רובותא במשך הדורות.

ועוד דקדק רבותינו בדברי הרמב"ם שהוא דבר פלא שכתב (פ"א מהל' תשובה ה"א) וז"ל כל המצוות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בדרך זון או בדרך שגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא וכו' ע"כ. לישון הרמב"ם מורה שאין כלל מצות תשובה שעומדת בפני עצמה לחיוב אדם שחטא בתשובה. אלא "כשיעשה תשובה". והיה, אם "ברצון" החוטא לשוב, אז צורת התשובה שיתוודה. והוא דבר פלא הקשו רבותינו, היכן הציווי על תשובה. וכעין זה הענין, ברמב"ם (סחמ"צ ששין ע"ב) בעיקר אתי לאשמעין מצוות יודי כאשר יש קרבן וכו' ואשר אין קרבן ועיי"ש היכן היא המצוות תשובה שישוב החוטא מדרכו.

ברמב"ן (ערו"ת פ' כי תצא ל, יא) כי המצוה הזאת וכו' לומד הרמב"ן שפסוק זה מוסב על מצוות התשובה וקאי על מה שנאמר "והשובת אל לבבך" וישבת עד ה' אלוקיך" ועיי"ש שביאר אמאי נאמר בזה הלשון וכו'. אמנם שהרמב"ן נקט דהוא ענין התשובה אך בין הדברים כתב שמלבד שישובו בלבבם אל ה' וכו' אף יתודו את עונם וכו'. והלא דברי הא, הרמב"ם והרמב"ן שניהם חרבו בהגדרת מצוות התשובה ביחד עם הוידוי בעוד שהוידוי נראה שיעקרו של דבר הוא הוידוי.

הרבינו יונה (בשערי תשובה) בבאור התשובה בלשונו נראה שעיקר העניין בתשובה הוא, גלות הקב"ה וזה מן הטובות אשר היטיב השם יתברך עם בראוי כי הכין להם הדרך וכו' ומבאר באריכות שלא שייך בלא תשובה, כי אין לעמוד במרדו ואין לעמוד ברעתו.

כאשר מגיע לשער הרביעי בתוך דבריו גבי חילוקי הכפרה והעונשים (אות יז) שם כתב "לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ז) וז"ל מצות עשה על התשובה שנחפש דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה' ביום הכיפורים ואע"פ שנתחיבנו על זה בכל עת וכו' ע"כ. רק כאן לקראת סוף השערים שבתשובה הביא לנו הרבינו יונה ז"ע את הפסוק שממנו בעצם לדבריו יש חיוב לשוב בתשובה. הלא דבר הוא. לכאורה בזה היה צריך לפתוח פתרו. יש מצות תשובה וילפינו מלפני ה' תטהרו ואח"כ לבאר התשובה להיות פותח בשערים לעקרי התשובה. (ובעזרת ד' נאריך בזה במקום אחר.)

שאל רבינו מאיר שמחה (משך חכמה פ' וילך) על הפסוק "כי אין אלוקי בקירבי" מה שייך להגדיר את ענין התשובה כמעשה מצוה. שהרי תשובה פירושה "לשוב" והיתכן שאם חטא יחזור ויחטא. גוף האזהרה שיש עליו לשוב לחטאו, היא היא המצווה אותו לא להיחשב כחטאו ולשוב.

לפיכך נקט המשך חכמה' להוכיח כמשמעות דברי הרמב"ם בריש הל' תשובה (ועי' מ"ח מצו' שסד') כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא וכו' ע"כ. לישון הרמב"ם מורה שאין כלל מצות תשובה שעומדת בפני עצמה לחיוב אדם שחטא בתשובה. אלא "כשיעשה תשובה" והיה אם "ברצון" החוטא לשוב אז צורת התשובה שיתוודה. דלעולם גוף האזהרה על העבירה

הוא שגורם לשוב מחטאו. רק הוידוי הוא ענין שנצטוונו עליו במצוה.

סיכום הדף

נושא היום: בעל קרי. צריך ליפנות, חליצת תפילין ושמיירתם. הכנה לתפילה וסעודה.

התחיל להתפלל וזכר שהוא בעל קרי, **ממשיך** בתפילה **אבל** מקצר בכל ברכה וברכה. וכן מבואר בברייתא, וכן העולה לתורה, **לרבות** אינו מפסיק אלא קורא בזריזות ומסיים. **ולרוב** קורא ג' פסוקים בלבד. **יד לטבול**, אם יכול להספיק לטבול ולהתכסות עד הנה"ח, יטבול יעלה וכו'. **ואם לא** יספיק יכסה גופו במים, ויקרא במים. **ולא יעשה כן** במים שירחם רע. לא יקרא ק"ש ליד מי רגלים הנמצאים בכלי עד שיטיל לתוכם מים (ע"פ הגמ' להלן כה), וירחיק ממי רגלים וצואה, ד' אמות.

מבואר בברייתא, הרחוק מצואה צריך להיות שתהיה מאחוריו ד' אמות. ואם לא יכול להתקדם, מועיל שיתרחק לצדדים ד' אמות. **אם** התפלל ומצא צואה, **אמר רבה** אמנם חטא, אבל תפילתו תפילה **ולרבה**, תפילתו תועבה היות ונאמר "זבח רשעים תועבה" [1].

מי רגלים ששתתו על גופן, מפסיק ומתפלל ואח"כ ממשיך, **נחלקו** רב חסדא ורב המנונא, אם חוזר לראש התפילה או למקום שפסק, **ומסקנת הגמ' לרב אשי**, אם הפסיק שיעור זמן כדי לנמור את התפילה, **לכ"ע** חוזר לראש התפילה. ואם לא פסק שיעורו כ"כ גדול, **נחלקו** אם נחשב לאדם שאינו בתורת תפילה, כיון שירד להתפלל בעודו צריך לנקביו. או שנחשב ראוי לתפילה.

מבואר בברייתא, לא יתפלל בעודו צריך להיפנות, והמתפלל תפילתו תועבה. **אמר רב זבדי או רב יהודה** אם יכול לשער שיוכל לעצור עצמו, ויכול להתפלל. **ושיעור הזמן**, **ביאר רב ששת**, כדי הילוך **ושש שלמדו** שהכל נכתב בברייתא ואח"כ **זבדי** אמר את שיעור הזמן של כדי הילוך פרסה.

אמר רבי שמאל בר **נחמץ בשם רבי יונתן**, הצורך לנקביו לא יתפלל "הכין לקראת אלקיך ישראל". **עוד אמר** "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים וקרוב לשמוע מתת כסילים זבח כי אינם יודעים לעשות רע". **ביאור הפסוק**, היזהר מלחטוא, כדי שלא תצטרך לבוא לבית המקדש להביא קרבן. **הוסיף רבא** בביאור הפסוק, ואם חטאת תביא קרבן כחכמים שיודעים ועושים תשובה, ולא ככסילים שאינם מבינים, ואינם עושים תשובה. **לדעת רב אשי או רב חנינא בר פפא** ביאור הפסוק, הכן עצמך לפני התפילה.

העומד להיכנס לבית כסא קבוע, היינו שיש שם צואה, חולץ תפילתו במרחק ד' אמות. ושיוצא מתרחק ד' אמות ומניחם. **ובבית הכסא שאינו קבוע** חולצם בסמוך ופונה, ואח"כ מרחיק ד' אמות ומניחם. **לרבינא** מותר להיכנס בתפילתו לבית הכסא קבוע כדי להטיל בו. **ולרב אבא בר מתנא**, אסור. **וכן רבא** הורה לאיסור שחששו שמא לבסוף יפנה בהם או יפיה [2].

מבואר בברייתא, **לכ"ש** חולץ תפילתו ברחוק ד' אמות מבית הכסא קבוע, ומחביאים בחלון הסמוך לרה"ר, אח"כ מתרחק ד' אמות ומניחם. **לכ"ה**, אוחזם בידי ונכנס. **לכ"ע** אוחזם בגדו בידי ועוברי דרכים נטלם. **תקנו** שיאחזם בידי ויכנס. **אמר רבי מיאשא בנו של רבי**, להלכה גולל את הצרעות סביב התפילין, אוחזם בימיו כנגד ליבו. **אמר רב יוסף בר מנימי בשם ר"ג**, שצריך להזהר שהרצועה לא תצא מידו טפח.

אמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוירא, אם אין שהות ביום לחזור ולהניחם לאחר שהתפנה, עושה להם כעין נרתק בנפח של טפח ומניחם בתוכו. **אמר רבה בר בר חנה בשם ר"י**, אם רוצה לחולצם ביום להיכנס להיפנות, גוללם ומניחם בידי כנגד לבו, ובלילה עושה להם כעין כיוס טפח. **אמר רבי אבין**, **ביאר אבין**, הלא בכלי שהוא מניחם להם. אבל בכלי שאינו מיוחד לצורך צריך טפח. **אמר רב זוטרא או רב אשי**, מצאנו שכלי פחות מטפח מציל, בדין צמדי פתיל באוהל המת.

סיפור רבה ברבר חנה, שהלך אחרי ריו"ח ונכנס להיפנות נתן לו לשמור את הספר, ואת התפילין חלץ, **רבי יצחק** שאלו יתנו רשות להחזיקם ביד, איך מניחין בשמירה. **ובענין זה** סיפור רב נהגה ר"ג, לתת להם את הספר ולחלוץ את התפילין ולהשאיר אצלו.

בעת שמתפלל אסור להחזיק, תפילתו יכן עצמו כדי שלא יתנהג לצאת להיפנות, והלך עשרה פעמים ד' אמות וכן יטיל מים או ישן עם תפילתו וס"ת, **ואין הבדל** בין שנית קבע או עראי. **אמר רבא בשם רב ששת**, שהברייתא זו היא לדעת ר"ש, שאסרו להחזיק תפילתו ביד בשעה שמטיל מים. **אבל לר"ה** מותר, שהרי אם בבה"כ קבוע התירו בודאי שהתירו בבה"כ שאין בו צואה. **זוחה הגמ'**, מלשון הברייתא מבואר דברים שהתירתי כאן אסורתי כאן, **ולא שייך לבאר** שהאכונה לגבי הנהגות הצניעות בבה"כ **שמנלה** טפח מאחוריו וב' טפחים לפניו, **ובאשת** טפח לאחריה ולפניה כלום, **היות וברייתא מבואר** שיש כאן ק"ו שאין עליו תשובה, ומה ענין זה לזה, דרך האיש שמותר לו לנלות יותר, ואף שנפנה מגלה לפניו וצריך להטיל אף מי רגלים. **ובאשה** אינו כן. **אלא** הברייתא מתייחסת לבית הכסא קבוע שהתירו להחזיק תפילתו משא"כ בבה"כ עראי, **וזבדי ר"ש** נדחו. **ואמנם** אם באנו ללמוד בק"ו הרי יש לאסור בית הכסא קבוע יותר, **אבל יש טעם להפנות** בבה"כ עראי משום שחוששים לנביצות ולכן אסורנו להחזיק תפילתו משא"כ בבה"כ קבוע שחפנה בביה"כ אין חשש נביצות.

שרוצה להיכנס לסעודה יכן עצמו כדי שלא יתנהג לצאת להיפנות, והלך עשרה פעמים ד' אמות או ד' פעמים י' אמות, יפנה ואח"כ יכנס. **לרבי יצחק**, הנכנס לסעודה חולץ תפילתו (חמש שכרות) ואח"כ יכנס. **לרבי חייא**, נכנס חולץ ומניחם על השלחן, וכך ראוי לעשות שיוכל להניחם כשירצה, **ובאר רב"ז** שמגיע זמן ברכהמ"ז חוזר ומניח.

אם **הקצה** תיק להניח בו **תפילתו** אסור להניח בו מעות. **אם לא הקצה** לצורך תפילתו יכול להניח מעות **דבריו בר סאדא**, כיון של תפילתו שהכינו לצורך זה, וצריך בו תפילתו, אסור להניח בו מעות. קושר תפילתו לכלה ומוציאה כלפי חוץ. **רב ששת** ו**אם תפילתו** ולא הזמינו לצורך כך, מותר להניח מעט מעות. **ולשנית אב"י** שסובר שכאשר הזמין דבר נעשה מוקצה לאותו דבר, **אם הזמין**, אסור בכל מקרה. **הנח** שם את התפילין, או הזמין אסור ובלא הזמין מותר.

אמר רב יהודה בשם שמאל לרב יוסף בנו של רב נחמיה, מותר להניח את התפילתו תחת ראשו, אפילו אשתו עמו. **ותחת מרגלותיו** אסור משום בזיון. ושאלו על שמאל מברייתא שמבואר שאם אשתו עמו אסור אלא"כ מוגבה או נמוך ג' טפחים. **ופסק רבא** כשמאל משום שעדיף לשמור על התפילין יותר מחשש בזיון.

שמנה תחת מראשותיו, **ביאר רבי ירמיה**, לא שמנה עליהם את ראשו ממש, **אלא** בסמוך. וכן ביארו בדברי רבי חייא שמניחם בתוך שלהם, אבל מוציאים מחוץ לתחום ראשו. **בר קפרא** היה קושר תפילתו לכלה ומוציאה כלפי חוץ. **רב ששת** ו**אם תפילתו** ולא הזמינו לצורך כך, מותר להניח מעט מעות. **ולשנית אותם**, שלח את רב המנונא בנו של רב יוסף להביא לו את תפילתו, ומצאם במיטתו תחת הכר שלא כנגד הראש, **והוכיח** לו שאשתו עמו מותר, שאותו יום היה לאחר ליל טבילה.

הארות
[1] כתב חו"ס' דווקא באופן שהיה צריך לעלות על דעתו שמקום זה אינו נקי. ו"א שמעונו לא יוכל לתקון, ו"א שחזור ומתפלל. [2] ביאור תוד"ף חיישנין, דווקא בבית הכסא קבוע חששו, אבל בעראי לא חששו שמא ימשך. ומה שאסרו למסגא"ף א"כ לב"ה בבית הכסא עראי, דווקא שמחזיקים בידי וחוששים שמא יצטרך לנקות נביצות.